ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ της 12ης Σεπτεμβρίου 1995 *

Α — Εισαγωγή

1. Η παρούσα υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο για πρώτη φορά την ευκαιρία να διατυπώσει την άποψή του — στο πλαίσιο της εξετάσεως αιτήσεως αναιρέσεως — επί ζητημάτων τα οποία αφορούν τον κανονισμό (ΕΟΚ) 4064/89 του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων [1] (στο εξής: κανονισμός περί ελέγχου συγκεντρώσεως).

2. Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως αυτής έχουν ως εξής. Στις 27 Νοεμβρίου 1991, η Επιτροπή έλαβε μια κοινοποίηση σύμφωνα με τον κανονισμό περί ελέγχου συγκεντρώσεως, από την οποία προέκυπτε ότι η Mediobanca — Banca di Credito Finanziario SpA (στο εξής: Mediobanca) είχε αυξήσει τη συμμετοχή της στο κεφάλαιο της Assicurazioni Generali SpA (στο εξής: Generali) από 5,98 % σε 12,84 %. Η Mediobanca είναι μια από τις μεγαλύτερες τράπεζες επενδύσεων της Ιταλίας, ενώ η Generali είναι μια από τις σπουδαιότερες ασφαλιστικές εταιρίες της Ιταλίας. Ήδη πριν από την απόκτηση των επιπλέον μετοχών, η Mediobanca ήταν ο κύριος μέτοχος της Generali.

3. Στις 19 Δεκεμβρίου 1991, η Επιτροπή διαπίστωσε, με απόφαση εκδοθείσα βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού περί ελέγχου συγκεντρώσεως, ότι η κοινοποιηθείσα πράξη δεν ενέπιπτε στον προπαρατεθέντα κανονισμό. Η Επιτροπή αιτιολόγησε τη διαπίστωση αυτή αναφέροντας ότι η Mediobanca δεν είχε τη δυνατότητα, μόνη ή μαζί με άλλες επιχειρήσεις, «αποφασιστικού επηρεασμού» της δραστηριότητας της Generali [2]. Συναφώς, η Επιτροπή παρέπεμψε σε μια συμφωνία, την οποία της είχε γνωστοποιήσει η Mediobanca. Στο μη εμπιστευτικό κείμενο της αποφάσεως η συμφωνία αυτή περιγράφεται ως σύμβαση μεταξύ της Mediobanca και μιας επιχειρήσεως ονόματι Euralux, της δεύτερης μεγαλύτερης μετόχου της Generali με συμμετοχή 4,77 %, η σύμβαση δε αυτή προέβλεπε ότι ούτε η Mediobanca ούτε η Euralux μπορούσαν να πωλήσουν τα μερίδιά τους σε τρίτους. Σύμφωνα με τις πληροφορίες της Επιτροπής, η συμφωνία δεν περιείχε διατάξεις για την κοινή άσκηση του δικαιώματος της ψήφου, ούτε κανέναν μηχανισμό που να

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — ΕΕ L 395, σ. 1· διορθωμένο κείμενο εις ΕΕ 1990, L 257, σ. 13.

2 — Σύμφωνα με το άρθρο του 1, παράγραφος 1, ο κανονισμός περί ελέγχου συγκεντρώσεως ισχύει για «συγκεντρώσεις κοινοτικών διαστάσεων». Αυτή η συγκέντρωση υφίσταται, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού, εφόσον συγχωνεύονται δύο ή περισσότερες προηγουμένως ανεξάρτητες επιχειρήσεις ή εφόσον ένα ή περισσότερα πρόσωπα, που ελέγχουν ήδη μία τουλάχιστον επιχείρηση ή μία ή περισσότερες επιχειρήσεις «αποκτούν τον έλεγχο του συνόλου ή τμημάτων μιας ή περισσοτέρων άλλων επιχειρήσεων». Ως «έλεγχος» πρέπει να νοείται σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 3, η δυνατότητα «καθοριστικού επηρεασμού» της δραστηριότητας μιας επιχειρήσεως.

εξασφαλίζει την επιτυχή έκβαση προτάσεων αναφορικά με τη σύνθεση των οργάνων της Generali.

4. Στις 19 Μαρτίου 1992, μια ιταλική εφημερίδα δημοσίευσε το πλήρες κείμενο της μέχρι τότε μυστικής συμφωνίας. Πρόκειται για μια συμφωνία μεταξύ της Mediobanca, μιας επιχειρήσεως ονόματι Lazard Frères de Paris (στο εξής: Lazard), της οποίας θυγατρική εταιρία είναι η Euralux, καθώς και της Generali, η οποία είχε υπογραφεί στις 26 Ιουνίου 1985. Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου στο πλαίσιο της αποφάσεώς του της 28ης Οκτωβρίου 1993 [3], κατά της οποίας βάλλει η παρούσα αίτηση ακυρώσεως, η συμφωνία αυτή προέβλεπε, μεταξύ άλλων, τη σύσταση μιας «steering committee» (διευθυντικής επιτροπής), αποτελουμένης από εκπροσώπους της Generali και των δύο κυρίων μετόχων της, για να εξετάζει τα γενικού ενδιαφέροντος προβλήματα της Generali και για να παρεμβαίνει στον διορισμό ορισμένων μελών των διοικητικών οργάνων της Generali [4].

5. Οι Zunis Holding SA, Finan Srl και Massinvest SA (στο εξής: αναιρεσείουσες), που είναι όλες μέτοχοι της Generali, έλαβαν γνώση, σύμφωνα με τα δικά τους στοιχεία, της δημοσιεύσεως αυτής κατά τα τέλη Μαρτίου ή αρχές Απριλίου του 1992. Στις 6 Μαΐου 1992 επικοινώνησαν ανεπισήμως με την Επιτροπή. Με έγγραφο της 26ης Ιουνίου 1992 ζήτησαν, σύμφωνα με τους τύπους, την επανάληψη της διαδικασίας. Ισχυρίστηκαν ότι η Επιτροπή, με την απόφασή της της 19ης Δεκεμβρίου 1991, προέβη σε σοβαρό σφάλμα κατά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών όσον αφορά την ικανότητα της Mediobanca να ελέγχει την Generali μόνη ή από κοινού με την Lazard/Euralux. Κατά την άποψη των αναιρεσειουσών, η εσφαλμένη αυτή εκτίμηση μπορεί να οφείλεται μόνο στο γεγονός ότι η Επιτροπή είχε ενημερωθεί ελλιπώς ή εσφαλμένως ως προς το περιεχόμενο και, ιδίως, ως προς τις επιπτώσεις της συμφωνίας μεταξύ Mediobanca, Lazard και Generali.

6. Με έγγραφο της 31ης Ιουλίου 1992, ο Γενικός Διευθυντής της αρμόδιας για τον ανταγωνισμό γενικής διευθύνσεως της Επιτροπής απέρριψε την αίτηση αυτή. Στο έγγραφο αυτό ανέφερε μεταξύ άλλων ότι η απόφαση της Επιτροπής της 19ης Δεκεμβρίου 1991 σε καμία περίπτωση δεν στηριζόταν σε ανακριβείς πληροφορίες. Αντιθέτως, η Επιτροπή είχε γνώση της συμφωνίας του 1985, έλαβε δε και αυτήν υπόψη κατά την έκδοση της αποφάσεώς της.

7. Οι αναιρεσείουσες, βάσει του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΚ, άσκησαν κατά της αποφάσεως αυτής προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου, με την οποία ζήτησαν να κηρυχθεί άκυρη η κατά τη γνώμη τους περιλαμβανομένη στο έγγραφο της 31ης Ιουλίου 1992 απόφαση της Επιτροπής. Η Επιτροπή υποστήριξε την άποψη ότι η προσφυγή ήταν απαράδεκτη και ζήτησε από το Πρωτοδικείο να αποφανθεί προηγουμένως επί του ζητήματος αυτού. Η Επιτροπή στήριξε την

3 — Υπόθεση T-83/92, Zunis Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. II-1169).

4 — Όπ.π. (υποσημείωση 3), σκέψη 3.

περί απαραδέκτου ένστασή της σε τρεις λόγους [5]. Πρώτον, το έγγραφο της 31ης Ιουλίου 1992 δεν αποτελούσε καν απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης. Αντιθέτως, η Επιτροπή ενημέρωνε απλώς τους αποδέκτες του εγγράφου σχετικά με την πραγματική και νομική κατάσταση. Επιπλέον, επρόκειτο μόνο για μια πρώτη, προσωρινή άποψη επί της αιτήσεως που είχαν υποβάλει οι οικείες επιχειρήσεις. Δεύτερον, η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι το έγγραφο της 31ης Ιουλίου 1992 δεν αφορούσε τις αναιρεσείουσες άμεσα και ατομικά και ότι, συνεπώς, δεν νομιμοποιούνταν στην κατά το άρθρο 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ [6] άσκηση προσφυγής. Τρίτον, εν τέλει, η Επιτροπή ισχυρίστηκε επικουρικώς ότι το έγγραφο της 31ης Ιουλίου 1992 δεν μπορούσε να προσβληθεί με προσφυγή βάσει του άρθρου 173, διότι αυτό εν πάση περιπτώσει αποτελούσε απόφαση, η οποία περιοριζόταν στην επιβεβαίωση της από 19 Δεκεμβρίου 1991 αποφάσεως.

8. Με την απόφασή του της 28ης Οκτωβρίου 1993, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η προσφυγή ήταν απαράδεκτη. Η σχετική συλλογιστική του Πρωτοδικείου περιλαμβάνεται στις σκέψεις 29 έως 40 της αποφάσεως.

9. Το Πρωτοδικείο ανέφερε καταρχάς ότι το γεγονός και μόνον ότι ένα κοινοτικό όργανο, απαντώντας σε αίτηση ενός προσώπου, απευθύνει ένα έγγραφο στο εν λόγω πρόσωπο, δεν αρκεί για να θεωρηθεί το έγγραφο αυτό ως απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης (σκέψη 30). Επιπλέον, μια απορριπτική απόφαση πρέπει να εκτιμάται πάντοτε σε συνάρτηση με την αίτηση της οποίας αποτελεί την απάντηση. Ειδικότερα, η άρνηση κοινοτικού οργάνου να προβεί στην ανάκληση ή στην τροποποίηση ορισμένου μέτρου, μπορεί να αποτελέσει πράξη, της οποίας η νομιμότητα μπορεί να ελεγχθεί σύμφωνα με το άρθρο 173, μόνον όταν το ίδιο το μέτρο που το κοινοτικό όργανο αρνήθηκε να ανακαλέσει ή να τροποποιήσει θα μπορούσε να προσβληθεί δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης (σκέψη 31). Στην παρούσα υπόθεση, οι αναιρεσείουσες είχαν ζητήσει από την Επιτροπή να ανακαλέσει την απόφασή της της 19ης Δεκεμβρίου 1991 και να εκδώσει νέα απόφαση στο πλαίσιο της διαδικασίας βάσει της οποίας είχε εκδοθεί εκείνη η απόφαση. Εντούτοις, ως προς *αυτήν* τη διαδικασία οι αναιρεσείουσες είχαν απλώς την ιδιότητα του τρίτου σε σχέση με τις επιχειρήσεις που άμεσα συμμετείχαν στην πράξη συγκεντρώσεως. Επομένως, αυτές θα μπορούσαν να υποβάλουν αίτηση περί ανακλήσεως της αποφάσεως της 19ης Δεκεμβρίου 1991 μόνο αν η απόφαση αυτή τις αφορούσε άμεσα και ατομικά (σκέψεις 32 έως 34).

Συναφώς, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι το γεγονός και μόνον ότι μια πράξη μπορεί να ασκήσει επίδραση στις σχέσεις που υφίστανται μεταξύ των διαφόρων μετόχων μιας εταιρίας δεν αρκεί για να μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η πράξη αυτή αφορά άμεσα και ατομικά οποιονδήποτε μέτοχο (σκέψη 34). Όσον αφορά την παρούσα υπόθεση, διαπιστώνει ότι μια απόφαση της

5 — Βλ. σκέψεις 14 έως 18 της προαναφερθείσας (υποσημείωση 3) αποφάσεως Zunis Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής.

6 — Με την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Νοεμβρίου 1993, το άρθρο 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ έγινε άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ, χωρίς να αλλάξει οτιδήποτε στο περιεχόμενο της διατάξεως. Χάριν απλουστεύσεως, στο εξής, θα αναφέρω εκάστοτε την στο εξής ισχύουσα διάταξη.

Επιτροπής, η οποία προβλέπει ότι ορισμένη πράξη συγκεντρώσεως δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων, δεν μπορεί να τροποποιήσει από μόνη της την ιδιότητα ή την έκταση των δικαιωμάτων των μετόχων της οικείας επιχειρήσεως. Αυτό ισχύει είτε πρόκειται για τα περιουσιακά τους δικαιώματα είτε για το δικαίωμα που τους παρέχουν αυτά να μετέχουν στη διοίκηση της εταιρίας (σκέψη 35).

Δεύτερον, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η απόφαση της Επιτροπής της 19ης Δεκεμβρίου 1991 θίγει τις αναιρεσείουσες υπό την ιδιότητά τους ως μετόχων και, επομένως, κατά τον ίδιο τρόπο όπως και όλους τους άλλους μετόχους της εταιρίας αυτής, των οποίων ο αριθμός ανέρχεται περίπου στις 140 000. Ενόψει του γεγονότος ότι η συμμετοχή εκάστης των αναιρεσειουσών στο εταιρικό κεφάλαιο είναι μικρότερη από 0,5 % και ότι οι αναιρεσείουσες δεν απέδειξαν ως προς τί διαφέρει η κατάστασή τους, λόγω της αποφάσεως της Επιτροπής, από την κατάσταση οποιουδήποτε άλλου μετόχου, πρέπει να διαπιστωθεί ότι η απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 1991 δεν αφορά ατομικά τις αναιρεσείουσες (σκέψη 36).

Τέλος, οι αναιρεσείουσες κακώς ισχυρίζονται ότι, σύμφωνα με πάγια νομολογία τόσο σε θέματα ανταγωνισμού και κρατικών ενισχύσεων όσο και ντάμπινγκ και επιδοτήσεων, θα διέθεταν ένδικο βοήθημα για να προστατεύσουν τα νόμιμα συμφέροντά τους, αν είχαν ζητήσει να παρέμβουν στην κύρια δίκη (σκέψη 37). Ακόμη και αν γινόταν δεκτό ότι η νομολογία αυτή μπορεί να μεταφερθεί στο πλαίσιο της δικαστικής αμφισβητήσεως των πράξεων συγκεντρώσεως, οι αιτήσεις επαναλήψεως της διαδικασίας θα έπρεπε πράγματι να υποβάλλονται εντός ευλόγου προθεσμίας (σκέψη 38). Εντούτοις, εν προκειμένω αυτό δεν συμβαίνει δεδομένου ότι η άτυπη επαφή της 6ης Μαΐου 1992 δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αίτηση, η δε αίτηση της 26ης Ιουνίου 1992 πρέπει να θεωρηθεί εκπρόθεσμη διότι οι αναιρεσείουσες, οι οποίες ήδη περί τα τέλη Μαρτίου ή αρχές Απριλίου είχαν λάβει γνώση του υποτιθεμένου νέου γεγονότος, δεν την υπέβαλαν εντός ευλόγου προθεσμίας (σκέψη 39).

10. Οι προσφεύγουσες υπέβαλαν αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως αυτής. Ζητούν από το Δικαστήριο να άρει την αναιρεσιβαλλομένη απόφαση, να απορρίψει την ασκηθείσα από την Επιτροπή ένσταση απαραδέκτου και να αναπέμψει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο, να καταδικάσει δε την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα της αναιρετικής δίκης και στα έξοδα της ενώπιον του Πρωτοδικείου ασκηθείσας ενστάσεως απαραδέκτου. Η Επιτροπή ζητεί να απορριφθεί η αίτηση αναιρέσεως και να καταδικαστούν οι αναιρεσείουσες στα δικαστικά έξοδα.

Β — Η γνώμη μου επί της υποθέσεως

Προκαταρκτική παρατήρηση

11. Προτού να ασχοληθώ με την εξέταση των ζητημάτων που πρέπει να λυθούν στην παρούσα υπόθεση, μου φαίνεται σκόπιμο να εξετάσω καταρχάς το ερώτημα αν η Επιτροπή ήταν καν σε θέση να δεχθεί την αί-

τηση των αναιρεσειουσών περί επαναλήψεως της διαδικασίας και να ανακαλέσει την από 19 Δεκεμβρίου 1991 απόφασή της. Προς τον σκοπό αυτό απαιτείται να εξετάσουμε τη διαδικασία που προβλέπει ο κανονισμός περί ελέγχου συγκεντρώσεως.

12. Αν η Επιτροπή λάβει κοινοποίηση βάσει του κανονισμού περί ελέγχου συγκεντρώσεως, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, μπορεί κατ' ουσίαν να εκδώσει μία εκ τριών δυνατών αποφάσεων [7]. Αν η Επιτροπή καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η κοινοποιηθείσα συγκέντρωση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, πρέπει να προβεί στη διαπίστωση αυτή σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού. Αν αντιθέτως διαπιστώσει ότι η κοινοποιηθείσα συγκέντρωση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού περί ελέγχου συγκεντρώσεως, αλλ' ότι δεν προκαλεί σοβαρές αμφιβολίες ως προς το συμβατό της με την κοινή αγορά, αποφασίζει αυτή, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού, «να μη αντιταχθεί και κηρύσσει [τη συγκέντρωση] συμβατή προς την κοινή αγορά». Τέλος, στην *περίπτωση κατά την οποία η κοινοποιηθείσα συγκέντρωση προκαλεί σοβαρές αμφιβολίες* υπό την αναφερθείσα έννοια, αποφασίζει αυτή, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού, να κινήσει τη διαδικασία. Στις περιπτώσεις αυτές, η διαδικασία περατούται, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 8, παράγραφος 1, του κανονισμού, με την έκδοση αποφάσεως, σύμφωνα με τις παραγράφους 2 έως 5 του εν λόγω άρθρου. Η Επιτροπή μπορεί, ιδίως, να κηρύσσει τη συγκέντρωση συμβατή με την κοινή αγορά (άρθρο 8, παράγραφος 2, του κανονισμού) ή ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά (άρθρο 8, παράγραφος 3).

13. Σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 5, στοιχείο α', η Επιτροπή μπορεί να ανακαλέσει τις αποφάσεις που έχει λάβει «βάσει της παραγράφου 2», αν αυτές στηρίζονται σε «ανακριβή στοιχεία», για τα οποία είναι υπεύθυνη μία από τις μετέχουσες επιχειρήσεις, ή αν εκδόθηκαν δολίως [8]. Επειδή οι προβλεπόμενες στο άρθρο 8, παράγραφος 2, αποφάσεις αφορούν περιπτώσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, *στοιχείο γ'*, δηλαδή περιπτώσεις κατά τις οποίες η Επιτροπή έχει σοβαρές αμφιβολίες ως προς το συμβατό μιας εμπίπτουσας στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού συγκεντρώσεως, με την κοινή αγορά, σε περίπτωση κατά λέξη ερμηνείας του άρθρου 8, παράγραφος 5, δεν θα υπήρχε δυνατότητα ανακλήσεως αν πρόκειται για απόφαση του άρθρου 6, παράγραφος 1, *στοιχείο β'*, ή (όπως εν προκειμένω) για απόφαση του άρθρου 6, παράγραφος 1, *στοιχείο α'*.

14. Εντούτοις, η Επιτροπή ανέφερε ότι συμμερίζεται την άποψη των αναιρεσειουσών, σύμφωνα με την οποία η ανάκληση είναι δυνατή και σε αυτές τις περιπτώσεις. Με αυτό πρέπει να συμφωνήσω. Η διάταξη του άρθρου 8, παράγραφος 5, του κανονισμού δεν πρέπει να θεωρείται ότι ρυθμίζει εξαντλητικώς τη δυνατότητα της ανακλήσεως αποφάσεων της Επιτροπής στο πλαίσιο της διαδικασίας ελέγχου των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων. Πράγματι, δεν αντιλαμβάνομαι γιατί, για παράδειγμα, στην

7 — Εν προκειμένω δεν χρειάζεται να εξεταστούν λεπτομερέστερα η δυνατότητα παραπομπής μιας περιπτώσεως στις αρμόδιες αρχές ενός κράτους μέλους (άρθρο 9 του κανονισμού) ή οι συνέπειες εκ της παρελεύσεως των προθεσμιών που καθορίζονται με τον κανονισμό περί ελέγχου συγκεντρώσεως (άρθρο 10, παράγραφος 6, του κανονισμού).

8 — Μία τέτοια ανάκληση είναι επίσης δυνατή όταν οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις παραβούν κάποιον από τους όρους που συνοδεύουν την απόφαση (άρθρο 8, παράγραφος 5, στοιχείο β'). Το άρθρο 8, παράγραφος 5, επομένως, περιλαμβάνει τόσο τις περιπτώσεις της ανακλήσεως όσο και τις περιπτώσεις της αποσύρσεως. Στο εξής, χάριν απλουστεύσεως, θα χρησιμοποιώ, όπως και ο κανονισμός, τον όρο «ανάκληση».

περίπτωση ενεπίγνωστης απάτης, η Επιτροπή πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ανακαλεί απόφαση που εκδόθηκε βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 2, ενώ αυτό δεν θα πρέπει να είναι δυνατό για αποφάσεις που ελήφθησαν κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β'. Οπωσδήποτε, η Επιτροπή ορθώς τόνισε ότι η ανάκληση στις τελευταίες αυτές περιπτώσεις, κατ' αναλογίαν προς το άρθρο 8, παράγραφος 5, του κανονισμού, επιτρέπεται μόνον υπό τις προϋποθέσεις που καθορίζονται με τη διάταξη αυτή και, κάθε φορά, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

15. Είναι αυτονόητο ότι η Επιτροπή μπορεί να ενεργεί με δική της πρωτοβουλία οσάκις πληροφορείται πραγματικά περιστατικά, τα οποία δικαιολογούν την ανάκληση αποφάσεως που εξέδωσε η ίδια βάσει του κανονισμού περί ελέγχου συγκεντρώσεως. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει ήδη σιωπηρώς από το αναφερθέν άρθρο 8, παράγραφος 5, του κανονισμού. Εν τούτοις, υπό ορισμένες προϋποθέσεις πρέπει να παρέχεται και σε τρίτους το δικαίωμα να ζητήσουν από την Επιτροπή την επανάληψη της διαδικασίας, σε περίπτωση που αποδεικνύονται τέτοια νέα πραγματικά περιστατικά, και να ζητήσουν δικαστικό έλεγχο σε περίπτωση αρνήσεως της Επιτροπής να το πράξει. Το ερώτημα ποιες είναι οι προϋποθέσεις αυτές αποτελεί αντικείμενο της παρούσας δίκης.

16. Ας εξετάσουμε τώρα τους λόγους που προβάλλουν οι αναιρεσείουσες κατά της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Οι λόγοι αυτοί αφορούν, αφενός, τα όσα αναφέρει το Πρωτοδικείο σχετικά με το ζήτημα της ενεργητικής νομιμοποιήσεως κατ' εφαρμογήν του άρθρου 173 και, αφετέρου, τις εκτιμήσεις του Πρωτοδικείου, σύμφωνα με τις οποίες οι προσφεύγουσες δεν είχαν υποβάλει εμπροθέσμως στην Επιτροπή την αίτησή τους για την επανάληψη της διαδικασίας.

Επί του ζητήματος της εκπρόθεσμης υποβολής της αιτήσεως για την επανάληψη της διαδικασίας

17. Όπως ήδη ανέφερα, το Πρωτοδικείο υποστηρίζει στην αναιρεσιβαλλομένη απόφαση την άποψη ότι οι αναιρεσείουσες δεν είχαν υποβάλει την αίτησή τους για επανάληψη της διαδικασίας εντός εύλογης προθεσμίας. Από το γράμμα των αντίστοιχων χωρίων της αποφάσεως μπορεί να υποτεθεί ότι το Πρωτοδικείο διέκρινε στην καθυστέρηση αυτή έναν (περαιτέρω) λόγο για να θεωρήσει την προσφυγή των αναιρεσειουσών απαράδεκτη. Εντούτοις, αυτό δεν διατυπώνεται ρητώς. Επιπλέον, δεν είναι σαφές γιατί το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η ενδεχομένη καθυστέρηση της υποβολής της αιτήσεως πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα το απαράδεκτο της προσφυγής. Οι εκτιμήσεις που περιλαμβάνονται στις σκέψεις 38 και 39, για τις οποίες πρόκειται εδώ, συνδέονται με τα όσα αναφέρονται στις προηγούμενες σκέψεις, με τις οποίες το Πρωτοδικείο εξετάζει το ερώτημα αν οι προσφεύγουσες ενομιμοποιούντο για την άσκηση προσφυγής κατ' εφαρμογήν του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης. Η επομένη σκέψη 40 αρχίζει με τη διαπίστωση ότι το Πρωτοδικείο *κατά συνέπεια* («accordingly») εκτιμά ότι η απόφαση της Επιτροπής της 19ης Δεκεμβρίου 1991 δεν αφορά τις προσφεύγουσες άμεσα και ατομικά. Αυτό μπορούσε να σημαίνει ότι τα προαναφερθέντα στις σκέψεις 38 και 39 επίσης αφορούν το ζήτημα της νομιμοποιήσεως για την άσκηση της προσφυγής. Εντούτοις, μια τέτοια ερμηνεία δεν θα είχε νόημα, δεδομένου ότι δεν είναι εμφανές πώς θα μπορούσε να συναχθεί από το ενδεχόμενο «εκπρόθεσμο» της

υποβολής της αιτήσεως για την επανάληψη της διαδικασίας ότι η αρχική απόφαση δεν αφορούσε τις προσφεύγουσες άμεσα και ατομικά.

18. Κατά τη γνώμη μου, το αληθινό νόημα του χωρίου που πρέπει, εν προκειμένω, να ληφθεί υπόψη προκύπτει από το τέλος της σκέψεως 40. Το Πρωτοδικείο αναφέρει εκεί, μετά από τη διαπίστωση ότι οι αναιρεσείουσες δεν ενομιμοποιούντο για την άσκηση προσφυγής, ότι, επομένως, δεν είναι αναγκαίο να αποφανθεί αν, υπό διαφορετικές περιστάσεις, η επίκληση νέου γεγονότος θα μπορούσε να καταστήσει δυνατό στις αναιρεσείουσες να αποφύγουν τις προβλεπόμενες στη Συνθήκη προθεσμίες ασκήσεως των προσφυγών. Επομένως, το Πρωτοδικείο φαίνεται να δέχεται ότι το απαράδεκτο της προσφυγής θα μπορούσε να προκύψει από το ότι, στην αντίθετη περίπτωση, η προβλεπομένη στο άρθρο 173 της Συνθήκης προθεσμία ασκήσεως της προσφυγής των δύο μηνών θα μπορούσε να περιγραφεί.

19. Η εκτίμηση αυτή — αν την έχω σωστά αντιληφθεί — περιέχει κάποια αλήθεια. Αν η προθεσμία για την προσβολή μιας αποφάσεως παρέλθει, ένας διάδικος δεν μπορεί να περιγράψει την εν λόγω προθεσμία ζητώντας από την Επιτροπή να επανεξετάσει την απόφασή της και ασκώντας στη συνέχεια, εντός δύο μηνών, προσφυγή κατά της αποφάσεως της Επιτροπής περί απορρίψεως της εν λόγω αιτήσεως. Αν μια τέτοια διαδικασία ήταν παραδεκτή, η διάταξη του άρθρου 173 σχετικά με την προθεσμία της ασκήσεως των προσφυγών θα εστερείτο, πράγματι, οποιασδήποτε σημασίας. Εντούτοις, αυτό το αποτέλεσμα μπορεί να αποφευχθεί αν η απορριπτική απόφαση της Επιτροπής — υπό την προϋπόθεση ότι πρόκειται για απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 173 [9] — νοείται ως πράξη της οποίας το περιεχόμενο εξαντλείται στην επιβεβαίωση της αρχικής αποφάσεως. Αυτή η ερμηνεία είναι δυνατή και επιβάλλεται αν η αίτηση για την επανάληψη της διαδικασίας δεν στηρίζεται σε νέα πραγματικά περιστατικά που θα μπορούσαν να επιτρέψουν την ανάκληση της συναφούς αποφάσεως. Στο σημείο αυτό μπορώ ήδη να παρατηρήσω ότι, κατά τη γνώμη μου, στην προκειμένη υπόθεση πρόκειται για μια τέτοια περίπτωση, αφού οι αναιρεσείουσες δεν στηρίχθηκαν σε ένα *νέο πραγματικό περιστατικό*, από το οποίο ενδεχομένως θα προέκυπτε ότι η Επιτροπή, κατά την έκδοση της αποφάσεώς της τής 19ης Δεκεμβρίου 1991, στηρίχθηκε σε εσφαλμένες υποθέσεις. Αντιθέτως, οι αναιρεσείουσες κατ' ουσίαν ισχυρίζονται απλώς ότι η Επιτροπή ερμήνευσε εσφαλμένα την επίδικη συμφωνία του έτους 1985 [10].

20. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο δεν εξέτασε με την απόφασή του αν οι αναιρεσείουσες στηρίχθηκαν, έναντι της Επιτροπής, σε νέα πραγματικά περιστατικά, τα οποία θα μπορούσαν ενδεχομένως να έχουν ως αποτέλεσμα την επανάληψη της διαδικασίας. Επομένως, φαίνεται ότι το Πρωτοδικείο έκρινε την προσφυγή απαράδεκτη ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή τη μη ύπαρξη της προϋποθέσεως αυτής, λόγω του ήδη αναφερθέντος «εκπροθέσμου». Εντούτοις, αυτό δεν είναι ορθό. Φαίνεται να είναι σαφές άνευ ετέρου ότι στο πλαίσιο αυτό δεν έχει σημασία αν η αίτηση για επανάληψη της διαδικασίας υποβλήθηκε προτού παρέλθει η προθεσμία για την προσβολή της επίδικης αρχικής αποφάσεως. Αν αποκαλύπτεται μετά την έκδοση αποφάσεως ένα έως τώρα άγνωστο στην Επιτροπή πραγματικό περιστατικό, το οποίο μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση την εκδοθείσα απόφαση, τότε το

9 — Ως προς το ζήτημα αυτό βλέπε, κατωτέρω, την παράγραφο 50.

10 — Βλ. συναφώς, κατωτέρω, την παράγραφο 51.

χρονικό σημείο της αποκαλύψεως αυτής δεν μπορεί να έχει αποφασιστική σημασία. Αν αυτό το πραγματικό περιστατικό καθίσταταιγνωστό αμέσως μετά την έκδοση της αποφάσεως ή μήνες αργότερα μπορεί συχνά να είναι, εν πάση περιπτώσει, ζήτημα τύχης. Αν η Επιτροπή επιληφθεί βάσει του νέου αυτού πραγματικού περιστατικού αιτήσεως για την επανάληψη της διαδικασίας και την απορρίψει επειδή τα αναφερόμενα πραγματικά περιστατικά, κατά τη γνώμη της, δεν δικαιολογούν την ενέργεια αυτή, τότε η απόφαση αυτή έχει αυτοτελές περιεχόμενο και μπορεί, επομένως — εφόσον συντρέχουν οι άλλες προϋποθέσεις για την άσκηση της προσφυγής — να προσβληθεί. Φυσιολογικά, εν προκειμένω, δεν υπάρχει κίνδυνος περιγραφής των προθεσμιών για την άσκηση της προσφυγής του άρθρου 173, δεδομένου ότι η απόφαση της Επιτροπής αφορά ένα νέο πραγματικό περιστατικό, το οποίο κατά την έκδοση της αρχικής αποφάσεως δεν ήταν δυνατόν σε καμία περίπτωση να ληφθεί υπόψη, η δε προσβολή της αποφάσεως αυτής από άποψη περιεχομένου μπορεί μόνο να στηριχθεί στον ισχυρισμό ότι η Επιτροπή εξετίμησε εσφαλμένα το νέο αυτό πραγματικό περιστατικό.

21. Η άποψη του Πρωτοδικείου, η οποία διατυπώνεται στο επίδικο σημείο, μου φαίνεται, επιπλέον, ότι ενέχει σφάλμα, το οποίο πιθανώς οφείλεται σε σύγχυση διαφορετικών εννοιών. Πράγματι, το Πρωτοδικείο φαίνεται να θέλει να συγκρίνει την περίοδο των δύο μηνών του άρθρου 173 με την περίοδο των τριών σχεδόν μηνών, μεταξύ του χρονικού σημείου κατά το οποίο οι αναιρεσείουσες έλαβαν γνώση των φερομένων νέων πραγματικών περιστατικών και της υποβολής στην Επιτροπή της γραπτής αιτήσεως για την επανάληψη της διαδικασίας. Κατά την άποψη του Πρωτοδικείου, οι αιτήσεις για την επανάληψη της διαδικασίας πρέπει, επομένως, να υποβάλλονται στην Επιτροπή εντός δύο μηνών από την αποκάλυψη των νέων πραγματικών περιστατικών. Αυτό δεν μου φαίνεται ότι είναι ορθόν. Το Πρωτοδικείο συγχέει εν προκειμένω — όπως οι αναιρεσείουσες ορθώς ανέφεραν — τις ισχύουσες για την άσκηση της προσφυγής προθεσμίες με το ερώτημα ποιες είναι οι συνέπειες της εκπρόθεσμης επιδιώξεως δικαιωμάτων, το οποίο ερώτημα είναι ουσιώδες για το ζήτημα της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Η προβλεπομένη στο άρθρο 173, πέμπτο εδάφιο, προθεσμία ισχύει για την άσκηση *προσφυγών*. Δεν είναι προφανές γιατί *αυτή* η προθεσμία θα πρέπει επίσης να έχει αποφασιστική σημασία για την υποβολή αιτήσεως για την επανάληψη διαδικασίας στην Επιτροπή. Ανάλογη εφαρμογή της αποκλειστικής αυτής προθεσμίας στην τελευταία αυτή περίπτωση θα ήταν εν πάση περιπτώσει νοητή αν επιτακτικοί νομικοί λόγοι την καθιστούσαν αναγκαία.

22. Δεν μπορώ να διακρίνω τέτοιους λόγους. Η αναφορά του Πρωτοδικείου στις επιταγές της ασφάλειας δικαίου καθώς και στις βραχείες δικονομικές προθεσμίες, οι οποίες χαρακτηρίζουν τον κανονισμό για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων [11], την οποία και η Επιτροπή υιοθέτησε με τις προτάσεις της, δεν με πείθει στο πλαίσιο αυτό. Όσον αφορά το πρώτο σημείο, πρέπει να επισημανθεί ότι η κατά το άρθρο 8, παράγραφος 5, του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων ανάκληση είναι δυνατή αν η απόφαση στηρίζεται σε ανακριβή στοιχεία, για τα οποία «είναι υπεύθυνη» μια από τις θιγόμενες επιχειρήσεις ή αν η έκδοση της απόφασης αυτής «προκλήθηκε δολίως». Άξια προστασίας είναι, σ' αυτές τις περιπτώσεις, μόνον εκείνα τα θιγόμενα πρόσωπα, στα οποία δεν μπορεί να προσαφθεί συναφώς καμία αιτίαση. Μου φαίνεται αμφίβολο ότι η προστασία των προσώπων αυτών απαιτεί την εφαρμογή αποκλειστικής

11 — Όπ.π. (υποσημείωση 3), παράγραφος 38.

προθεσμίας δύο μηνών, υπολογιζομένης από το χρονικό σημείο που καθίστανται γνωστά τα νέα πραγματικά περιστατικά. Ούτε η δεύτερη άποψη, στην οποία το Πρωτοδικείο παραπέμπει, με πείθει. Είναι μεν ορθόν ότι ο κανονισμός για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα αυστηρές προθεσμίες. Εντούτοις, αυτές ποικίλουν, ανάλογα με την περίπτωση, από έναν έως τέσσερις μήνες [12]. Αντιθέτως, καθόσον γνωρίζω, ο κανονισμός για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων δεν περιλαμβάνει προθεσμία δύο μηνών, ανάλογη προς το άρθρο 173, πέμπτο εδάφιο. Εντούτοις, μου φαίνεται ότι τη μεγαλύτερη σημασία έχει η σκέψη ότι, κατά το άρθρο 8, παράγραφος 6, του κανονισμού, η ανώτατη προθεσμία των τεσσάρων μηνών δεν πρέπει να εφαρμόζεται στις «περιπτώσεις της παραγράφου 5» — δηλαδή, ακριβώς στις περιπτώσεις ανακλήσεως μιας αποφάσεως. Η διάταξη εφαρμόζεται μεν αμέσως μόνον ως προς την έκδοση αποφάσεως κατόπιν ανακλήσεως, με την οποία μια συγκέντρωση επιχειρήσεων κηρύσσεται ασυμβίβαστη προς την κοινή αγορά [13]. Εντούτοις, δείχνει σαφώς ότι η Επιτροπή, στην περίπτωση ανακλήσεως μιας αποφάσεως, διαθέτει μεγαλύτερο χρονικό περιθώριο από ό,τι συνήθως. Επομένως, δεν είναι σαφές γιατί τρίτοι, οι οποίοι λαμβάνουν γνώση νέων πραγματικών περιστατικών δικαιολογούντων την ανάκληση, βάσει των οποίων θέλουν να επιτύχουν την επανάληψη της διαδικασίας, θα πρέπει να επιτρέπεται σ' αυτούς να το επιτύχουν αυτό μόνον εντός μιας αυστηρής προθεσμίας δύο μηνών.

23. Εντούτοις, αυτό δεν σημαίνει ότι οι θιγόμενοι μπορούν να περιμένουν όσον καιρό θέλουν, μετά την ανακάλυψη τέτοιων νέων πραγματικών περιστατικών, προτού αποταθούν στην Επιτροπή για να επιτύχουν την επανάληψη της διαδικασίας. Συμφωνώ με τη γνώμη του Πρωτοδικείου ότι, σ' αυτές τις περιπτώσεις, η Επιτροπή πρέπει να επιληφθεί της υποθέσεως εντός *εύλογης προθεσμίας*. Αν αυτό δεν συμβαίνει, η Επιτροπή μπορεί, κατά τη γνώμη μου, ήδη για τον λόγο αυτό να αρνηθεί να εξετάσει την αίτηση. Η κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως της Επιτροπής ακολουθούσα προσφυγή θα ήταν αβάσιμη. Εντούτοις, τη βάση για αυτό δεν αποτελεί μια οποιαδήποτε αναλόγως εφαρμοζομένη προθεσμία αλλά η γενική νομική αρχή ότι η άσκηση δικαιωμάτων είναι απαράδεκτη αν πραγματοποιείται καταχρηστικώς. Κατά τη γνώμη μου, υφίσταται τέτοια κατάχρηση αν το πρόσωπο το οποίο έχει ανακαλύψει ένα συναφές νέο πραγματικό περιστατικό δεν ενεργεί εντός εύλογης προθεσμίας. Πράγματι, οι απαιτήσεις της ασφάλειας δικαίου καθίστανται τόσο σημαντικότερες όσο περισσότερο οι θιγόμενοι σε μια τέτοια περίπτωση περιμένουν προτού αποταθούν στην Επιτροπή. Πάντως, εφόσον ο νομοθέτης δεν έχει θεσπίσει καμία ρύθμιση στον τομέα αυτό, το ερώτημα αν οι θιγόμενοι ενήργησαν εντός εύλογης προθεσμίας δεν πρέπει να κριθεί με κριτήριο μια *αόριστη και γενικώς ταχθείσα προθεσμία*, αλλά μόνον αφού ληφθούν υπόψη όλες οι *περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως*.

24. Αν η άποψη αυτή γίνει δεκτή, δεν θα πρέπει συναφώς να προσαφθεί στις αναιρεσείουσες καμία αιτίαση. Αν αυτές πληροφορήθησαν μόλις τέλος Μαρτίου ή αρχές Απριλίου του 1992 τα φερόμενα νέα πραγματικά περιστατικά, τότε, εν πάση περιπτώσει, είχαν παρέλθει περίπου έξι εβδομάδες όταν αυτές απευθύνθηκαν στην Επιτροπή, στις 6 Μαΐου 1992. Το χρονικό αυτό διάστημα σε καμία περίπτωση δεν είναι αθέμιτα μακρύ, αν ληφθεί υπόψη ότι οι αναιρεσείουσες σίγουρα χρειάζονταν ορισμένο

12 — Βλ. το άρθρο 10, παράγραφοι 1 και 3, του κανονισμού. Βλ., επίσης, τις ειδικές προθεσμίες του άρθρου 9.

13 — Βλ. το άρθρο 8, παράγραφος 6, σε συνδυασμό με το άρθρο 8, παράγραφος 3.

χρόνο για να επαληθεύσουν τις πληροφορίες που δόθηκαν στον τύπο και να λάβουν νομική συμβουλή. Δεν μπορώ επίσης να συμμερισθώ την άποψη του Πρωτοδικείου κατά την οποία οι αναιρεσείουσες θα έπρεπε να είχαν αμέσως υποβάλει γραπτή αίτηση για την επανάληψη της διαδικασίας. Αντιθέτως, σ' αυτή την περίπτωση φαίνεται απολύτως εύλογο να υπάρξει καταρχάς άτυπη επαφή με την Επιτροπή, προκειμένου να δοθεί σ' αυτήν η δυνατότητα να ενεργήσει, ενδεχομένως, αυτοτελώς. Δεδομένου ότι οι αναιρεσείουσες μπορούσαν να υποθέσουν ότι και η Επιτροπή θα χρειαστεί κάποιο χρονικό διάστημα για την εξέταση των προβαλλομένων πραγματικών περιστατικών, σε καμία περίπτωση, επίσης, δεν φαίνεται ασύνηθες ή άτοπο το γεγονός ότι την άτυπη επαφή τους της 6ης Μαΐου 1992 ακολούθησε γραπτή αίτηση για την επανάληψη της διαδικασίας μόλις στις 26 Ιουνίου 1992. Εντούτοις, ακόμη και αν ληφθεί υπόψη, συμφωνώντας με το Πρωτοδικείο, το χρονικό διάστημα μεταξύ της ημερομηνίας που κατέστη γνωστό το φερόμενο νέο πραγματικό περιστατικό και της ημερομηνίας της υποβολής της γραπτής αιτήσεως περί επαναλήψεως της διαδικασίας, δύσκολα θα μπορούσε να γίνει δεκτό, ενόψει των σκέψεων που μόλις αναφέρθηκαν, ότι το χρονικό αυτό διάστημα ήταν παράλογα μακρύ.

25. Συναφώς, μου φαίνεται ότι πρέπει να μνημονευθούν ορισμένες από τις αποφάσεις που το Πρωτοδικείο εξέδωσε στις 29 Ιουνίου 1995 στο πλαίσιο υποθέσεων που αφορούσαν τις εταιρίες Solvay και ICI [14]. Στις υποθέσεις αυτές επρόκειτο, μεταξύ άλλων, για την ερμηνεία του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, σύμφωνα με το οποίο η προβολή νέων ισχυρισμών κατά τη διάρκεια της δίκης απαγορεύεται «εκτός αν στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία».

Η εταιρία Solvay είχε προβάλει νέο ισχυρισμό με συμπληρωματικό δικόγραφο που περιήλθε στο Πρωτοδικείο στις 10 Απριλίου 1992. Ο ισχυρισμός αυτός στηριζόταν σε ένα νέο πραγματικό περιστατικό, το οποίο αποκαλύφθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 1991 κατά την προφορική διαδικασία στο πλαίσιο άλλης υποθέσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου. Το πραγματικό αυτό περιστατικό αφορούσε το ερώτημα αν η Επιτροπή είχε εκδώσει προσηκόντως την προσβαλλομένη στο πλαίσιο της υποθέσεως αυτής απόφαση. Το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι το άρθρο 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας δεν προβλέπει «ούτε προθεσμία ούτε ιδιαίτερο τύπο» για την προβολή νέου ισχυρισμού. Επειδή η εταιρία Solvay δεν είχε συμμετάσχει στη δίκη, στο πλαίσιο της οποίας η προφορική διαδικασία είχε πραγματοποιηθεί στις 10 Δεκεμβρίου 1991, δεν μπορούσε να γίνει δεκτό, κατά την άποψη του Πρωτοδικείου, ότι αυτή είχε λάβει γνώση του νέου πραγματικού περιστατικού πριν από τη σχετική δημοσίευση στον τύπο στα τέλη Φεβρουαρίου/αρχές Μαρτίου του 1992. Το χρονικό διάστημα μεταξύ της δημοσιεύσεως των επίμαχων άρθρων στον Τύπο και της καταθέσεως του συμπληρωματικού δικογράφου της 10ης Απριλίου 1992 ήταν κατά την κρίση του Πρωτοδικείου «εύλογο, καθόσον ήταν αντικειμενικά αναγκαίο», προκειμένου να καταστεί δυνατή στην προσφεύγουσα μια προσεκτική εξέταση [15].

Ακόμη πιο ενδιαφέρουσα είναι η απόφαση που αφορά την εταιρία ICI, στην οποία πρόκειται για το ίδιο νέο πραγματικό περιστατικό. Η εταιρία ICI είχε προβάλει το πραγμα-

14 — Υπόθεση T-31/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1821), υπόθεση T-32/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1825), και υπόθεση T-37/91, Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1901).

15 — Απόφαση στην υπόθεση T-31/91, Solvay κατά Επιτροπής (σκέψεις 34 και 35)· απόφαση στην υπόθεση T-32/91, Solvay κατά Επιτροπής (σκέψεις 40 και 41).

τικό αυτό περιστατικό με δικόγραφο που κατέθεσε ενώπιον του Πρωτοδικείου στις 2 Απριλίου 1992. Αντίθετα προς την Solvay, η ICI είχε συμμετάσχει στην ήδη αναφερθείσα προφορική διαδικασία της 10ης Δεκεμβρίου 1991. Με την αιτιολογία ότι στην περίπτωση αυτή επρόκειτο «για νομικό ζήτημα εξαιρετικά αμφισβητούμενο», το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η ICI μπορούσε τουλάχιστον να αναμείνει τη δημοσίευση της αποφάσεως σε εκείνη την υπόθεση στις 27 Φεβρουαρίου 1992. Το χρονικό διάστημα μεταξύ της δημοσιεύσεως της εν λόγω αποφάσεως και της καταθέσεως του δικογράφου στις 2 Απριλίου 1992 ήταν κατά την άποψη του Πρωτοδικείου «εύλογο, καθόσον ήταν αντικειμενικά αναγκαίο» προκειμένου να καταστεί δυνατή μια προσεκτική εξέταση των υποβληθέντων ερωτημάτων [16].

Αν και οι αποφάσεις αυτές είχαν διαφορετική προβληματική ως αντικείμενο από ό,τι η παρούσα υπόθεση, δείχνουν εντούτοις ότι, κατά την εκτίμηση του ερωτήματος αν μια ενέργεια επιχειρήθηκε εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος, τα περιστατικά της συγκεκριμένης περιπτώσεως έχουν αποφασιστική σημασία.

26. Επομένως, είμαι της γνώμης ότι το Πρωτοδικείο έσφαλε αποφασίζοντας ότι η προσφυγή ήταν απαράδεκτη λόγω της φερομένης εκπρόθεσμης καταθέσεως στην Επιτροπή της αιτήσεως για την επανάληψη της διαδικασίας. Για τον λόγο αυτό, μου φαίνεται ότι δεν είναι πλέον αναγκαίο να εξεταστεί ο άλλος ισχυρισμός των αναιρεσειουσών ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε επίσης, συναφώς, σε δικονομικό σφάλμα, επειδή δεν εξέτασε επαρκώς το ερώτημα αυτό με τους διαδίκους — οι οποίοι επιπλέον δεν είχαν καν υποβάλει το ερώτημα αυτό. Εντούτοις, επί της ουσίας, ο ισχυρισμός αυτός — καθόσον αυτό μπορεί να φανεί βάσει των υπαρχουσών πληροφοριών — θα πρέπει να είναι βάσιμος, επειδή από την αναιρεσιβαλλομένη απόφαση δεν προκύπτει ότι οι διάδικοι είχαν διατυπώσει τις απόψεις τους επί του ερωτήματος αν το ενδεχόμενο αυτό «εκπρόθεσμο» μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα το απαράδεκτο της προσφυγής.

27. Εντούτοις, το νομικό αυτό σφάλμα μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως μόνον αν οι εκτιμήσεις, στις οποίες το Πρωτοδικείο στηρίζει το απαράδεκτο της προσφυγής λόγω ελλείψεως της ενεργητικής νομιμοποιήσεως των προσφευγόντων κατά την έννοια του άρθρου 173, αποδειχθούν εσφαλμένες. Αυτό δεν συμβαίνει όπως αμέσως θα καταδειχθεί. Συνεπώς, δεν χρειάζεται να εξετάσω περαιτέρω τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι οι εκτιμήσεις του Πρωτοδικείου, όσον αφορά το ζήτημα του φερομένου «εκπροθέσμου», αποτελούν εν πάση περιπτώσει απλή επικουρική εκτίμηση.

Επί της ελλείψεως της ενεργητικής νομιμοποιήσεως

28. Οι αναιρεσείουσες επικρίνουν τις εκτιμήσεις του Πρωτοδικείου ως προς το ζήτημα της νομιμοποιήσεως για την άσκηση προσφυγής από τρεις απόψεις. Πρώτον, το Πρωτοδικείο κατεννόησε εσφαλμένα την υπάρχουσα νομολογία σχετικά με το ζήτημα της απορρίψεως των αιτήσεων. Κακώς υποστήριξε την άποψη ότι η παρούσα προσφυγή μπορούσε να είναι παραδεκτή μόνο αν οι αναιρεσείουσες μπορούσαν επίσης να

16 — Απόφαση στην υπόθεση T-37/91, Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής (σκέψεις 84 και 85).

έχουν προσβάλει την αρχική απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 1991. Αντιθέτως, θα ήταν ορθότερο να έχει τεθεί το ερώτημα αν η προσβαλλομένη πράξη — το έγγραφο της 31ης Ιουλίου 1992 — μπορούσε να προσβληθεί σύμφωνα με το άρθρο 173. Δεύτερον, το Πρωτοδικείο προέβη σε εσφαλμένη εκτίμηση του ερωτήματος αν οι αναιρεσείουσες θίγονται άμεσα και ατομικά. Η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Eridania κ.λπ. κατά Επιτροπής [17] δεν ήταν λυσιτελής και, επιπλέον, ήταν ήδη ξεπερασμένη. Αφορούσε τις αναιρεσείουσες άμεσα. Όσον αφορά το ερώτημα αν τις αφορούσε ατομικά, το Πρωτοδικείο, χωρίς νομικό έρεισμα, δέχθηκε ένα αυθαίρετο κατώτατο όριο όσον αφορά τα μερίδια τα οποία πρέπει να διαθέτει ο προσφεύγων μέτοχος. Οι αναιρεσείουσες είχαν επιπλέον στη διάθεσή τους σημαντικά μερίδια όσον αφορά τις μετοχές της Generali. Τρίτον, το Πρωτοδικείο κακώς δεν έλαβε υπόψη ότι οι αναιρεσείουσες θα εδικαιούντο, μετά την επανάληψη της διαδικασίας, να συμμετάσχουν σε αυτήν και να προσφύγουν κατά αποφάσεως εκδοθείσας στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής. Οι αναιρεσείουσες παραπέμπουν συναφώς, ιδίως, στο άρθρο 18, παράγραφος 4, του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, σύμφωνα με το οποίο φυσικά και νομικά πρόσωπα, «που δικαιολογούν την ύπαρξη ευλόγου συμφέροντος», πρέπει να τυγχάνουν ακροάσεως από την Επιτροπή κατόπιν αιτήσεως. Οι αναιρεσείουσες υποστηρίζουν την άποψη ότι αυτές πληρούν την εν λόγω προϋπόθεση, δεδομένου ότι είναι σημαντικοί μέτοχοι της Generali και, επιπλέον, είχαν γνωστοποιήσει στην Επιτροπή το συναφές νέο πραγματικό περιστατικό.

29. Τα επιχειρήματα αυτά δεν με πείθουν. Όσον αφορά, πρώτον, το ερώτημα αν το Πρωτοδικείο κατενόησε εσφαλμένα τη νομολογία σχετικά με την προσβολή αποφάσεων διά των οποίων απορρίφθηκαν αιτήσεις, πρέπει ασφαλώς να παραδεχθούμε ότι οι αναιρεσείουσες έχουν δίκαιο ότι όλες οι αναφερθείσες από το Πρωτοδικείο υποθέσεις αφορούσαν περιπτώσεις κατά τις οποίες το μέτρο, του οποίου εζητείτο η τροποποίηση, ήταν ένας κανονισμός ώστε και η τροποποιητική πράξη μπορούσε μόνο να εκδοθεί υπό τη μορφή κανονισμού [18]. Επομένως, οι αποφάσεις αυτές δεν έχουν άμεση σχέση με το ερώτημα, στο οποίο πρέπει να δοθεί απάντηση στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως. Εντούτοις, όπως ορθώς η Επιτροπή ανέφερε, η άποψη του Πρωτοδικείου, εντούτοις, ευσταθεί. Πράγματι, αν ληφθεί υπόψη μόνον η πράξη με την οποία η Επιτροπή απορρίπτει αίτηση για ανάκληση ή τροποποίηση μιας αποφάσεως, θα μπορούσε εύκολα να περιγραφεί η προβλεπομένη στο άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, απαίτηση νομιμοποιήσεως για την άσκηση προσφυγής. Σύμφωνα με την υποστηριζομένη από τις αναιρεσείουσες άποψη, θα μπορούσε, για παράδειγμα, ένας οποιοσδήποτε πολίτης που δεν θα είχε εμπλακεί στα συμβάντα και ο οποίος θα είχε διαβάσει τα σχετικά άρθρα του Τύπου, να ζητήσει από την Επιτροπή την επανάληψη της διαδικασίας, στη συνέχεια δε να προσφύγει κατά της απορριπτικής αποφάσεως της Επιτροπής και, επομένως, εμμέσως να θέσει υπό αμφισβήτηση την αρχική απόφαση. Αυτό δεν μπορεί να είναι ορθόν.

30. Όπως το Δικαστήριο διαπίστωσε με την αναφερθείσα από το Πρωτοδικείο απόφασή του στην υπόθεση Buckl κ.λπ. κατά Επιτρο-

17 — Απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 1969, 10/68 και 18/68, Eridania κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 159).

18 — Βλ. τις αποφάσεις της 8ης Μαρτίου 1972, 42/71, Nordgetreide κατά Επιτροπής (Slg. 1972, σ. 105, σκέψη 5)· της 26ης Απριλίου 1988, 97/86, 193/86, 99/86 και 215/86, Αστερίς κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1988, σ. 2181, σκέψη 17), και της 17ης Μαΐου 1990, C-87/89, Sonito κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1990, σ. I-1981, σκέψη 8).

πής, μια απορριπτική απόφαση της Επιτροπής «πρέπει να εκτιμάται σε σχέση προς τη φύση της αιτήσεως της οποίας αυτή συνιστά απάντηση» [19]. Με τις προτάσεις του στην υπόθεση αυτή, ο γενικός εισαγγελέας Gulmann ερμήνευσε την προηγουμένη νομολογία, στο χωρίο στο οποίο το Πρωτοδικείο παραπέμπει με την απόφασή του, υπό την έννοια ότι σε μια τέτοια περίπτωση μπορεί να ασκηθεί προσφυγή σύμφωνα με το άρθρο 173, «εφόσον η *πράξη που το Συμβούλιο ή η Επιτροπή αρνείται να εκδώσει* θα μπορούσε να προσβληθεί δυνάμει της διατάξεως αυτής» [20]. Συνεπώς, για την παρούσα υπόθεση θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη αν οι αναιρεσείουσες ήταν σε θέση να προσβάλουν την αιτηθείσα από αυτές νομική πράξη — δηλαδή την ανάκληση της αρχικής αποφάσεως — αλλ' όχι αν αυτές μπορούσαν να έχουν προσβάλει την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 1991. Εντούτοις, μόνον εκ πρώτης όψεως αυτό είναι αντίθετο προς την υποστηριζομένη από το Πρωτοδικείο άποψη. Πράγματι, η Επιτροπή ορθώς επέστησε την προσοχή στο γεγονός ότι είναι σύμφωνο προς τη λογική ότι μια νομική πράξη, η οποία ακυρώνει ή τροποποιεί προηγουμένη νομική πράξη, μπορεί να αφορά ένα πρόσωπο μόνον αν αυτό ήδη το αφορούσε η αρχική νομική πράξη (ή αν — πράγμα το οποίο αναμφίβολα δεν συμβαίνει στην παρούσα υπόθεση — η τροποποιητική νομική πράξη διευρύνει την προηγουμένη κατά τέτοιο τρόπο ώστε το εν λόγω πρόσωπο στο εξής να καλύπτεται από αυτήν). Επομένως, αν η απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 1991 δεν αφορά άμεσα και ατομικά τις αναιρεσείουσες, το ίδιο ισχύει και για μια απόφαση με την οποία ανακαλείται ή τροποποιείται η απόφαση αυτή ή με την οποία — όπως στην προκειμένη περίπτωση — απορρίπτεται η αίτηση ανακλήσεως.

Όπως η Επιτροπή ανέφερε, αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι αυτή δεν θα μπορούσε να δεχθεί μια τέτοια αίτηση αν τη θεωρούσε βάσιμη. Αυτό σημαίνει μόνον ότι οι αιτούντες σε μια τέτοια περίπτωση δεν έχουν την κατά το άρθρο 173 απαιτούμενη ενεργητική νομιμοποίηση, προκειμένου να προσβάλουν απορριπτική απόφαση της Επιτροπής.

31. Ας εξετάσουμε τώρα το ερώτημα αν οι αναιρεσείουσες εθίγοντο άμεσα και ατομικά, όπως προϋποθέτει το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, το Πρωτοδικείο παραπέμπει στο πλαίσιο αυτό στην απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Eridania κ.λπ. κατά Επιτροπής. Στην υπόθεση αυτή επρόκειτο για τρεις αποφάσεις της Επιτροπής, με τις οποίες χορηγήθηκαν ενισχύσεις σε ορισμένα εργοστάσια ζαχάρεως στην Ιταλία. Οι προσφεύγουσες ήταν ανταγωνίστριες των επιχειρήσεων που είχαν τύχει της ενισχύσεως στην Ιταλία. Το Δικαστήριο έκρινε ότι «το γεγονός ότι μια πράξη μπορεί να επηρεάσει τις σχέσεις ανταγωνισμού στην οικεία αγορά», δεν μπορεί να αρκεί «για να θεωρηθεί ότι η πράξη που απευθύνεται σε κάποιον αφορά άμεσα και ατομικά κάθε επιχειρηματία που βρίσκεται με αυτόν σε οποιαδήποτε σχέση ανταγωνισμού». Η κατά το άρθρο 173 προσφυγή μπορεί, αντιθέτως, σε τέτοιες περιπτώσεις, να ασκηθεί μόνον αν υφίσταται «συνδρομή ειδικών περιστάσεων» [21]. Επειδή, κατά την άποψη του Δικαστηρίου, οι προσφεύγουσες δεν κατάφεραν να αποδείξουν την ύπαρξη τέτοιων ειδικών περιστάσεων, η προσφυγή απορρίφθηκε ως απαράδεκτη [22].

19 — Απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1992, C-15/91 και C-108/91, Buckl κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. I-6061, σκέψη 22).

20 — Συλλογή 1992, σ. I-6074, και ιδίως σ. I-6079 (η υπογράμμιση είναι δική μου).

21 — Όπ.π. (υποσημείωση 17), σκέψεις 7 και 8.

22 — Όπ.π. (υποσημείωση 17), σκέψη 14.

32. Στην υπόθεση αυτή δεν επρόκειτο, συνεπώς, για το ερώτημα αν ένα μέτρο της Επιτροπής, το οποίο είχε σχέση με συγκεκριμένη επιχείρηση, αφορούσε τους εταίρους της άμεσα και ατομικά. Ήδη για τον λόγο αυτό, είναι αμφίβολο κατά πόσον η απόφαση αυτή μπορεί να έχει σημασία για την παρούσα υπόθεση. Εντούτοις, δεν χρειάζεται να εξεταστεί αν, επιπλέον, η απόφαση αυτή, λόγω της μεταγενέστερης νομολογίας του Δικαστηρίου, πρέπει να θεωρηθεί ως ξεπερασμένη, όπως οι αναιρεσείουσες ισχυρίζονται. Όπως ορθώς η Επιτροπή ισχυρίστηκε, εν πάση περιπτώσει, η νομική άποψη την οποία το Πρωτοδικείο διατύπωσε ως προς το επίδικο σημείο ευσταθεί πλήρως. Το απλό γεγονός ότι μια πράξη μπορεί να επηρεάσει τις σχέσεις μεταξύ των εταίρων μιας επιχειρήσεως (ή τη σχέση μεταξύ της επιχειρήσεως αυτής και των εταίρων της) δεν σημαίνει ότι το μέτρο αυτό θα αφορά οποιονδήποτε εταίρο της επιχειρήσεως αυτής άμεσα και ατομικά. Επομένως, δεν υπάρχει διαφορά αν ληφθεί υπόψη, όπως συνέβη με το Πρωτοδικείο, η απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 1991 ή (όπως αξιώνουν οι αναιρεσείουσες) η απόφαση την οποία η Επιτροπή θα εξέδιδε μετά από ενδεχόμενη επανάληψη της διαδικασίας.

33. Ως προς το ερώτημα αν οι αναιρεσείουσες εθίγοντο *άμεσα*, το Πρωτοδικείο — όπως ήδη ανέφερα — έκρινε ότι η απόφαση της Επιτροπής της 19ης Δεκεμβρίου 1991 καθαυτή δεν μπορούσε να μεταβάλει τη φύση ή την έκταση των δικαιωμάτων των εταίρων της οικείας επιχειρήσεως [23]. Είναι ασφαλώς ορθόν ότι η απόφαση της Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία η απόκτηση των επιπλέον μεριδίων της Generali από τη Mediobanca δεν εμπίπτει στον κανονισμό για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, δεν μετέβαλε ως τοιαύτη *τη φύση* των δικαιωμάτων τα οποία έλκουν οι αναιρεσείουσες από τη συμμετοχή τους στη Generali. Για παράδειγμα, οι αναιρεσείουσες μπορούν να εξακολουθήσουν να ασκούν τα συνδεόμενα με τα μερίδια δικαιώματα ψήφου και να καρπούνται τα αναλογούντα μερίσματα. Αν ο ισχυρισμός των αναιρεσειουσών, κατά τον οποίο η Mediobanca απέκτησε διά της συγκεκριμένης μεταβιβάσεως (μόνη ή με άλλους) τον έλεγχο της Generali, εντούτοις ευσταθούσε, τότε η *έκταση* των δικαιωμάτων αυτών θα είχε μεταβληθεί σημαντικά. Όπως ορθώς ισχυρίζονται οι αναιρεσείουσες, υφίσταται ουσιώδης διαφορά μεταξύ της θέσεως ενός εταίρου σε μια ανεξάρτητη επιχείρηση και της θέσεως ενός εταίρου σε μια επιχείρηση η οποία ελέγχεται από άλλους. Επειδή αυτό έγκειται στη φύση των πραγμάτων, ως προς το σημείο αυτό δεν χρειαζόταν άλλη περαιτέρω απόδειξη εκ μέρους των αναιρεσειουσών, αντίθετα προς την υποστηριζομένη από το Πρωτοδικείο άποψη. Το Πρωτοδικείο δεν εξέτασε αν ο αναφερθείς ισχυρισμός των αναιρεσειουσών ήταν βάσιμος, πράγμα το οποίο οπωσδήποτε έπρεπε να ερευνηθεί στο πλαίσιο της εξετάσεως του βασίμου της προσφυγής. Στο πλαίσιο της εξετάσεως του παραδεκτού της προσφυγής, για την οποία πρόκειται εδώ, πρέπει συνεπώς, κατά τη γνώμη μου, να εκκινήσουμε από τη σκέψη ότι ο ισχυρισμός αυτός είναι ορθός. Υπό το φως των όσων ελέχθησαν προηγουμένως πρέπει, επομένως, να δοθεί ενδεχομένως καταφατική απάντηση στο ερώτημα αν οι αναιρεσείουσες θίγονται *άμεσα*.

34. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο ορθώς αποφάσισε ότι η απόφαση δεν αφορούσε τις αναιρεσείουσες *ατομικά*. Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου, ο αριθμός

23 — Όπ.π. (υποσημείωση 3), σκέψη 35· βλ., ανωτέρω, την παράγραφο 9.

των μετόχων της Generali ανερχόταν περίπου στις 140 000, καμία δε των προσφευγουσών δεν διέθετε άνω του 0,5 % ή πλέον του κεφαλαίου της Generali [24]. Οι διάδικοι της παρούσας δίκης αναφέρθηκαν λεπτομερώς στο ερώτημα τί έκταση είχαν πράγματι οι συμμετοχές των αναιρεσειουσών στην Generali και ποιο ήταν το μέγεθος των μεριδίων αυτών σε σχέση προς τα μερίδια άλλων μετόχων. Δεν θα εξετάσω λεπτομερέστερα τις διαπιστώσεις αυτές, δεδομένου ότι δεν έχουν σημασία για την απόφαση στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως. Είναι βέβαιον ότι οι αναιρεσείουσες αποτελούσαν μετόχους της μειοψηφίας της Generali και, επομένως, ευρίσκονταν καταρχήν στην ίδια θέση με όλους τους άλλους μετόχους της μειοψηφίας της εν λόγω εταιρίας. Οι αναιρεσείουσες δεν μπόρεσαν να αποδείξουν κατά πόσον η απόφαση της Επιτροπής «[τις θίγει] λόγω ορισμένων ιδιοτήτων που είναι ιδιάζουσες [σ' αυτές] ή μιας πραγματικής καταστάσεως που [τις] διακρίνει σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και για τον λόγο αυτό [τις] εξατομικεύει κατά τρόπο ανάλογο με την κατάσταση του αποδέκτη» μιας αποφάσεως [25].

35. Το Πρωτοδικείο σε καμία περίπτωση δεν καθόρισε συναφώς ένα αυθαίρετο κατώτατο όριο όσον αφορά τη συμμετοχή, την οποία ένας μέτοχος πρέπει να διαθέτει, ώστε να μπορεί να θεωρείται ως άμεσα θιγόμενος. Αντιθέτως, επισήμανε ότι οι αναιρεσείουσες δεν προέβαλαν πραγματικά περιστατικά τα οποία να επιτρέπουν το συμπέρασμα ότι η θέση τους διέφερε από εκείνη άλλων μετόχων της μειοψηφίας της Generali. Ο ισχυρισμός των προσφευγουσών ότι είχαν ανέκαθεν επιδείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη δραστηριότητα των διευθυνόντων οργάνων της Generali ουδόλως αρκεί ως προς το σημείο αυτό. Εξάλλου, η Επιτροπή — χωρίς οι αναιρεσείουσες να τη διαψεύσουν — ανέφερε ότι τα πρακτικά των ετήσιων γενικών συνελεύσεων της Generali για τα έτη 1991 και 1992 δεν ανέφεραν ότι οι εκπρόσωποι των αναιρεσειουσών έλαβαν τον λόγο. Ασφαλώς, το γεγονός αυτό δεν μπορεί να στηρίξει τον ισχυρισμό των αναιρεσειουσών. Αντιθέτως, κατά τη γνώμη μου δεν πρέπει να δοθεί σημασία στο γεγονός που τονίστηκε από την Επιτροπή, δηλαδή ότι οι αναιρεσείουσες δεν είχαν λάβει θέση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας που κατέληξε στην απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 1991. Οι ενδοιασμοί των αναιρεσειουσών προέκυπταν από τη συναφθείσα το έτος 1985 συμφωνία μεταξύ της Mediobanca, της Lazard και της Generali. Εφόσον οι αναιρεσείουσες, σύμφωνα με τα δικά τους στοιχεία, έλαβαν γνώση της συμφωνίας αυτής μόλις το έτος 1992, δεν είχαν κανένα λόγο να συμμετάσχουν στην προαναφερθείσα διαδικασία. Εξάλλου, οι αναιρεσείουσες, στο πλαίσιο αυτό, δεν μπορούν επίσης να επικαλεστούν το γεγονός ότι αυτές οι ίδιες κατέστησαν γνωστό στην Επιτροπή το (φερόμενο) νέο γεγονός. Αν αυτό αρκούσε για να θεμελιώσει το ότι οι αναιρεσείουσες θίγονται ατομικά, το μη θιγόμενο πρόσωπο που ήδη ανέφερα, το οποίο λαμβάνει γνώση τυχαίως του γεγονότος αυτού και στη συνέχεια ενημερώνει σχετικά την Επιτροπή, θα έπρεπε να θεωρηθεί ότι θίγεται ατομικά. Αυτό δεν μπορεί να είναι ορθό.

36. Δεδομένου ότι, αντίθετα προς την άποψη των αναιρεσειουσών, η νομιμοποίησή τους για την άσκηση της προσφυγής δεν μπορεί να συναχθεί ούτε από το γεγονός ότι αυτές θα μπορούσαν να συμμετά-

24 — Όπ.π. (υποσημείωση 3), σκέψη 36.

25 — Απόφαση της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, Plaumann (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 937).

σχουν στη δίκη, όπως θα δείξω κατωτέρω [26], οι αναιρεσείουσες δεν πληρούσαν το κριτήριο του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, που συνίσταται στο να θίγονται ατομικά, ώστε η προσφυγή τους ήταν απαράδεκτη και, συνεπώς, η επίδικη απόφαση του Πρωτοδικείου ήταν ορθή. Επομένως, η εξέταση του ζητήματος της νομιμοποιήσεως προς άσκηση της προσφυγής μπορούσε εδώ να θεωρηθεί ως περατωθείσα. Επειδή η παρούσα υπόθεση αποτελεί ασφαλώς την πρώτη του είδους, επιθυμώ να προσθέσω στις σκέψεις αυτές ορισμένες κατ' αρχήν παρατηρήσεις. Πράγματι, αμφιβάλλω κατά πόσον εταίροι της επιχειρήσεως, τον έλεγχο της οποίας (ενδεχομένως) απέκτησε άλλη επιχείρηση, διαθέτουν εν γένει το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά αποφάσεων που ελήφθησαν βάσει του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, με τις οποίες η Επιτροπή επιτρέπει μια συγκέντρωση ή διαπιστώνει ότι ο κανονισμός δεν είναι εφαρμοστέος ως προς τη συγκέντρωση αυτή.

37. Ο κανονισμός για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων δεν περιέχει ειδικές διατάξεις σχετικά με τη δυνατότητα προσβολής των αποφάσεων που έχουν ληφθεί βάσει αυτού. Εντούτοις, ο κανονισμός βασίζεται σιωπηρώς στη σκέψη ότι όλες αυτές οι αποφάσεις υπόκεινται στον δικαστικό έλεγχο του Δικαστηρίου [27]. Το άρθρο 10, παράγραφος 5, του εν λόγω κανονισμού συνάγει εξ αυτού τις δικονομικές συνέπειες. Το άρθρο αυτό έχει ως εξής: «Όταν το Δικαστήριο εκδίδει απόφαση που ακυρώνει εν όλω ή εν μέρει απόφαση της Επιτροπής δυνάμει του παρόντος κανονισμού, οι προθεσμίες που ορίζονται στον παρόντα κανονισμό ισχύουν εκ νέου από την ημέρα απαγγελίας της αποφάσεως του Δικαστηρίου.»

38. Κατά την εξέταση της νομιμοποιήσεως για την άσκηση προσφυγής κατά το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, πρέπει εντούτοις να ληφθεί υπόψη ο σκοπός του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων. Όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού, αυτός αποσκοπεί στην προστασία του ανταγωνισμού και εντάσσεται στο απαιτούμενο από το άρθρο 3, στοιχείο ζ', της Συνθήκης ΕΚ «καθεστώς που εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό μέσα στην εσωτερική αγορά» [28]. Η ένσταση των αναιρεσειουσών, ότι δηλαδή το γεγονός ότι ο κανονισμός εκδόθηκε επίσης βάσει του άρθρου 235 της Συνθήκης ΕΚ δείχνει ότι ο εν λόγω κανονισμός είχε επίσης άλλους στόχους, δεν πείθει. Όπως ορθώς ανέφερε ο εκπρόσωπος της Επιτροπής κατά την προφορική διαδικασία, ο κανονισμός στηρίχθηκε επίσης στο άρθρο 235 μόνον επειδή επρόκειτο να δημιουργηθεί ένα νέο νομικό μέσο, το οποίο ταυτόχρονα θα αποτελούσε τη μοναδική σε τέτοιες συγκεντρώσεις εφαρμοζομένη ρύθμιση [29]. Τα κριτήρια εκτιμήσεως των συγκεντρώσεων, που περιλαμβάνονται στο άρθρο 2 του κανονισμού, επίσης αποδεικνύουν ότι ο κανονισμός για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων αποσκοπεί στην προστασία του ανταγωνισμού.

Όπως εύστοχα η Επιτροπή το διατύπωσε, ο κανονισμός δεν της αναθέτει, αντιθέτως, την αποστολή να προστατεύει τα συμφέροντα των μετόχων της μειοψηφίας. Δεν γίνεται αντιληπτό πώς ένας εταίρος επιχειρήσεως

26 — Παράγραφοι 41 επ.

27 — Βλ., ιδίως, το άρθρο 21, παράγραφος 1, του κανονισμού.

28 — Βλ., ιδίως, τις επτά πρώτες αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού.

29 — Η εβδόμη και ογδόη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού το επιβεβαιώνουν.

που συμμετέχει στη διαδικασία ελέγχου των συγκεντρώσεων θα μπορούσε να έχει *συναφές με τον ανταγωνισμό συμφέρον* για μια απόφαση της Επιτροπής που έχει εκδοθεί βάσει του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων. Η παρούσα υπόθεση μαρτυρεί σαφώς περί αυτού. Τα δικαιώματα, τα οποία οι αναιρεσείουσες θεωρούν ότι προσβάλλονται από την επίδικη μεταβίβαση, είναι τα δικαιώματα που αυτές έχουν ως μέτοχοι της Generali. Οι αναιρεσείουσες φαίνεται να φοβούνται, ιδίως, ότι ο έλεγχος, τον οποίο αυτές πιστεύουν ότι απέκτησε η Mediobanca, έχει ως συνέπεια να μειωθούν αισθητά οι δυνατότητές τους επιρροής στη διεύθυνση της Generali ή να αποκλειστούν εντελώς. Εντούτοις, η ρύθμιση των διαφορών που απορρέουν από την οροθέτηση των δικαιωμάτων των εταίρων μεταξύ τους καθώς και των δικαιωμάτων τους σε σχέση προς επιχειρήσεις στις οποίες συμμετέχουν, αποτελεί αντικείμενο του δικαίου των εταιριών [30]. Ο κανονισμός για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων δεν θεσπίστηκε γι' αυτό. Επομένως, κλίνω προς την άποψη ότι οι μέτοχοι επιχειρήσεως θα πρέπει να στερούνται γενικώς του δικαιώματος ασκήσεως προσφυγών κατά αποφάσεων της Επιτροπής στον τομέα του ελέγχου των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων [31].

39. Μου φαίνεται ότι, συναφώς, είναι χρήσιμη η σύγκριση με το αμερικανικό δίκαιο. Οι κυβερνήσεις των ομόσπονδων κρατών και άλλοι προσφεύγοντες, οι οποίοι υπέστησαν ζημία λόγω παραβάσεως των νόμων στον τομέα του ανταγωνισμού («by reason of anything forbidden in the antitrust laws»), δικαιούνται, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Clayton Act [32], της καταβολής ενός ποσού ίσου με το τριπλάσιο του ποσού της ζημίας [33]. Σύμφωνα με το άρθρο 16 του Clayton Act [34], οι διάδικοι μπορούν να ζητήσουν την επιβολή δικαστικών μέτρων («injunctive relief»), οσάκις απειλείται τέτοια ζημία. Οι ιδιώτες ενάγοντες πρέπει συναφώς να αποδεικνύουν, σε κάθε περίπτωση, τη νομιμοποίησή τους για την άσκηση αγωγής. Σύμφωνα με τη νομολογία, αυτό προϋποθέτει, ιδίως, ότι ο ενάγων υπέστη ζημία λόγω της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού («antitrust injury») (ή ότι κινδυνεύει να υποστεί τέτοια ζημία). Με την απόφασή του στην υπόθεση Brunswick [35], το Supreme Court όρισε τις ζημίες αυτές ως «injury of the type the antitrust laws were intended to prevent and that flows from that which makes defendants' acts unlawful» (ζημίες του είδους εκείνων που οι νόμοι περί ανταγωνισμού αποσκοπούν να εμποδίσουν και των οποίων η συνέπεια είναι να καθίστανται παράνομες οι πράξεις των εναγομένων) [36]. Στην υπόθεση αυτή επρόκειτο για αγωγή αποζημιώσεως ασκηθείσα από διάφορα Bowling-Center, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4 του Clayton Act, λόγω του ότι ένας ανταγωνιστής είχε αναλάβει ορισμένα Bowling-Center. Οι ενάγοντες ισχυρίστηκαν ότι τα αποκτηθέντα Bowling-Center θα είχαν πτωχεύσει αν εκείνος δεν τα είχε αναλάβει και ότι στην περίπτωση αυτή θα ήταν σε θέση να αποροφήσουν τουλάχιστον ένα μέρος της πελατείας των εν λόγω Center. Το Supreme Court

30 — Υπό αυτή την έννοια, βλ. Brown Adrian: «Judicial Review of Commission Decisions under the Merger Regulation: The First Cases», *ECLR* 1994, σ. 296, σ. 305.

31 — Προκειμένου για ενδεχομένη εξαίρεση ενόψει της προστασίας των δικονομικών δικαιωμάτων των διαδίκων, βλ., κατωτέρω, την παράγραφο 47.

32 — 15 USC, παράγραφος 15. Το κείμενο του Clayton Act περιλαμβάνεται εις Chesterfield Oppenheim S., Weston, Glen E. και McCarthy J. Thomas: *Federal Antitrust Laws*, τετάρτη έκδοση, St. Paul, 1981, σ. 1119 επ.

33 — Βλ. συναφώς, επίσης, Hawk, Barry E.: «Public and Private Enforcement of Merger Law in the United States», εις: *Le contrôle juridictionnel en matière de droit de la concurrence et des concentrations* (Actes du séminaire organisé par le Tribunal de première instance des Communautées européennes les 22 et 23 novembre 1993), Λουξεμβούργο, 1994, σ. 79 επ.

34 — 15 USC, παράγραφος 26.

35 — Brunswick Corp. κατά Pueblo Bowl O-Mat, Inc., 429 US 1977, σ. 477.

36 — Όπ.π. (υποσημείωση 35), σ. 489. Βλ. επίσης την απόφαση Associated General Contractors of California, Inc. κατά California State Council of Carpenters, 459 US 1983, σ. 519, και ιδίως σ. 540.

έκρινε ότι η «ζημία» των εναγόντων δενήταν εξ εκείνων των ζημιών τις οποίες οι διατάξεις περί ανταγωνισμού επιδιώκουν να εμποδίσουν [37]. Με την απόφασή του στην υπόθεση Cargill [38], το Supreme Court επέκτεινε τη νομολογία αυτή στις κατ' εφαρμογήν του άρθρου 16 του Clayton Act ασκούμενες αγωγές [39].

Τα αμερικάνικα δικαστήρια είχαν ήδη πολλές φορές επιληφθεί αγωγών εταίρων μιας επιχειρήσεως, οι οποίες στηρίζονταν στην παράβαση των νόμων περί ανταγωνισμού σε βάρος της επιχειρήσεως αυτής. Το Circuit Court of Appeal, Third Circuit, απέρριψε μια τέτοια αγωγή ήδη το 1910 στην υπόθεση Loeb [40]. Η απόφαση αυτή παρατέθηκε και επικυρώθηκε από το Supreme Court με την απόφασή του στην υπόθεση Associated General Contractors [41]. Ένα δευτεροβάθμιο δικαστήριο συνήγαγε εξ αυτού, με μια πρόσφατη απόφαση, ότι οι μέτοχοι θιγομένης επιχειρήσεως δεν νομιμοποιούνται για την άσκηση αγωγής:

«Merely derivative injuries sustained by employees, officers, stockholders, and creditors of an injured company do not constitute "antitrust injury" sufficient to confer antitrust standing» (παράγωγες μόνο ζημίες, τις οποίες υπέστησαν οι υπάλληλοι, τα στελέχη, οι μέτοχοι ή οι πιστωτές εταιρίας, η οποία υπέστη ζημία, δεν συνιστούν «antitrust injury» επαρκούσα για να νομιμοποιηθούν αυτοί για την άσκηση αγωγής στον τομέα του ανταγωνισμού [42].

40. Επομένως, προσφυγή των αναιρεσειουσών στηριζομένη σε ενδεχομένη ανάληψη του ελέγχου της Generali από τη Mediobanca θα ήταν σύμφωνα με το αμερικάνικο δίκαιο, κατά τα φαινόμενα, απαράδεκτη. Στην παρούσα υπόθεση, η οποία πρέπει να κριθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, δεν θα πρέπει να αποφασισθεί διαφορετικά. Οι μέτοχοι επιχειρήσεως, η οποία συμμετέχει σε διαδικασία ελέγχου των συγκεντρώσεων, δεν νομιμοποιούνται για την άσκηση προσφυγής κατά το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, όσον αφορά τις αποφάσεις της Επιτροπής που έχουν εκδοθεί βάσει του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων. Κατά τη γνώμη μου, σε τέτοιες περιπτώσεις οι μέτοχοι δεν θίγονται ατομικά. Εντούτοις, λαμβάνοντας υπόψη την τελευταία παρατεθείσα απόφαση, είναι δυνατή επίσης η σκέψη ότι μπορεί να δοθεί αρνητική απάντηση στο ερώτημα σχετικά με το αν οι αναιρεσείουσες θίγονται άμεσα, με την αιτιολογία ότι τα δικαιώματα που τα πρόσωπα αυτά έχουν είναι μόνον παράγωγα δικαιώματα.

41. Τέλος, πρέπει ακόμη να εξεταστεί ο ισχυρισμός των αναιρεσειουσών ότι η νομιμοποίησή τους για την άσκηση προσφυγής προέκυπτε από το ότι αυτές εδικαιούντο να συμμετάσχουν στη διαδικασία μετά την επανάληψή της, που οι ίδιες είχαν ζητήσει. Επικαλούνται συναφώς, κυρίως, το άρθρο 18,

37 — Όπ.π. (υποσημείωση 35), σ. 488 επ.

38 — Cargill, Inc. κατά Monfort of Colorado, Inc. 479 US 1986, σ. 104.

39 — Όπ.π. (υποσημείωση 38), σ. 109 επ. (ιδίως σ. 113).

40 — Loeb κατά Eastman Kodak Co., 183 F [Federal Reporter], σ. 704, και ιδίως σ. 709.

41 — Όπ.π. (υποσημείωση 36), σ. 533.

42 — Έτσι το Court of Appeals, Seventh Circuit in Southwest Suburban Board of Realtors, Inc. κατά Beverly Area Planning Association, 830 F 2d, σ. 1374, και ιδίως σ. 1378.

παράγραφος 4, του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, το οποίο έχει ως εξής:

«Εφόσον η Επιτροπή ή οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών το κρίνουν αναγκαίο, μπορούν επίσης να παράσχουν ακρόαση και σε άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα. Αν φυσικά ή νομικά πρόσωπα που δικαιολογούν την ύπαρξη ευλόγου συμφέροντος, και ιδίως τα μέλη των οργάνων διοίκησης ή διεύθυνσης των συμμετεχουσών επιχειρήσεων ή οι αναγνωρισμένοι εκπρόσωποι των εργαζομένων των επιχειρήσεων αυτών, υποβάλλουν αίτηση ακρόασης, η εν λόγω αίτηση γίνεται δεκτή.»

42. Κατά την άποψη των αναιρεσειουσών, η Επιτροπή έπρεπε να τις ακροαστεί βάσει της διατάξεως αυτής αν αυτή επαναλάμβανε τη διαδικασία. Η εν λόγω συμμετοχή στη διαδικασία θα τους παρείχε τότε το δικαίωμα να προσβάλουν τη ληφθείσα στο τέλος της εν λόγω διαδικασίας απόφαση. Επομένως, και στην παρούσα υπόθεση έπρεπε να θεωρηθούν ως νομιμοποιούμενες για την άσκηση προσφυγής.

43. Η επιχειρηματολογία αυτή μας δίνει καταρχάς την εντύπωση — αν μου επιτρέπεται να προβώ στη σύγκριση αυτή — ότι οι αναιρεσείουσες επιζητούν, όπως ο Münchhausen, να γλυτώσουν με τις δικές τους δυνάμεις από τη δυσχερή κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει. Το επιχείρημα της Επιτροπής ότι οι αναιρεσείουσες δεν είχαν συμμετάσχει στη διαδικασία που είχε ως αποτέλεσμα την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 1991 και ότι, επομένως, δεν μπορούσαν στην παρούσα υπόθεση να ασκήσουν προσφυγή φαίνεται εκ πρώτης όψεως δελεαστικό. Όπως όμως ήδη είπα, για τις αναιρεσείουσες δεν υπήρχε κανένας λόγος να συμμετάσχουν σε εκείνη τη διαδικασία, εφόσον αυτές κατά το επίδικο χρονικό διάστημα δεν εγνώριζαν τίποτε για το νέο πραγματικό περιστατικό περί του οποίου γίνεται εδώ λόγος. Το γεγονός ότι αυτές δεν συμμετείχαν στη διαδικασία εκείνη, επομένως, δεν έχει σημασία για την παρούσα υπόθεση.

44. Δεν αμφισβητείται ότι το άρθρο 18, παράγραφος 4, δεύτερη πρόταση, του κανονισμού δεν περιέχει καμία αποκλειστική απαρίθμηση εκείνων των προσώπων που η Επιτροπή πρέπει να ακροαστεί κατόπιν αιτήσεως. Αυτό φαίνεται ήδη από το γράμμα της διατάξεως («ιδίως»). Βάσει της απόψεως την οποία εγώ υποστηρίζω και ήδη εξήγησα [43], οπωσδήποτε, έχω αμφιβολίες κατά πόσον ένας εταίρος επιχειρήσεως την οποία αφορά μια συγκέντρωση έχει «εύλογο συμφέρον» να τύχει ακροάσεως εκ μέρους της Επιτροπής, στο πλαίσιο διαδικασίας ελέγχου των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων. Τείνω να συμφωνήσω με την άποψη της Επιτροπής, η οποία στο ερώτημα αυτό απαντά, εν πάση περιπτώσει για την παρούσα υπόθεση, αρνητικά, δεδομένου ότι οι αναιρεσείουσες δεν διέθεταν σημαντικό μερίδιο στις μετοχές της Generali. Εξάλλου, οι ίδιες οι αναιρεσείουσες δέχονται ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται να ακροαστεί όλους τους μετόχους μιας τέτοιας εταιρίας αλλά διαθέτει συναφώς εξουσία εκτιμήσεως. Πρέπει επίσης να συμφωνήσω με την άποψη της Επιτροπής ότι το γεγονός, ότι οι αναιρεσείουσες ήσαν εκείνες οι οποίες ανακοίνωσαν στην Επιτροπή το φερόμενο νεόπεριστατικό, δεν έχει σημασία για την εξέταση του ερωτήματος σχετικά με το αν υφί-

43 — Βλ. ανωτέρω, παράγραφοι 36 επ.

σταται εύλογο συμφέρον, εφόσον οποιοσδήποτε θα μπορούσε να έχει επισύρει την προσοχή της Επιτροπής στο γεγονός αυτό. Τέλος, το Πρωτοδικείο δεν απάντησε στο ερώτημα αυτό και δεν αποφάνθηκε σιωπηρώς υπέρ των προσφευγουσών — όπως αυτές ισχυρίζονται.

45. Ακόμα και αν ήθελε υποτεθεί ότι οι αναιρεσείουσες έπρεπε να τύχουν ακροάσεως βάσει του άρθρου 18, παράγραφος 4, του κανονισμού, δεν θα έπρεπε να συναχθεί εξ αυτού ότι αυτές, στην παρούσα υπόθεση, πρέπει να θεωρηθούν ότι νομιμοποιούνται για την άσκηση προσφυγής. Το απλό γεγονός ότι ένα πρόσωπο έτυχε ακροάσεως στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας δεν το νομιμοποιεί για την άσκηση προσφυγής κατά της εν λόγω αποφάσεως. Από την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου σχετικά με τη νομιμοποίηση τρίτων για την άσκηση προσφυγής στον τομέα του ανταγωνισμού, του ντάμπινγκ, των επιδοτήσεων και των ενισχύσεων προκύπτει μεν ότι τα πρόσωπα στα οποία παρέχεται, με έναν κανονισμό ή με την ίδια τη Συνθήκη ΕΚ, το δικαίωμα να συμμετάσχουν σε διοικητική διαδικασία, διαθέτουν ένα ένδικο μέσο «προοριζόμενο να προστατεύσει τα έννομα συμφέροντά τους» [44]. Σε όλες αυτές τις υποθέσεις επρόκειτο, εντούτοις — όπως ήδη εξέθεσα αλλού — για το «να αποφευχθεί να λάβουν, να επιτύχουν ή να εξασφαλίσουν άλλες επιχειρήσεις πλεονεκτήματα, μη δικαιολογούμενα σύμφωνα με τους κανόνες του ανταγωνισμού, που θα είχαν ως συνέπεια αντίστοιχα μειονεκτήματα για τους προσφεύγοντες» [45]. Αν το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο επιμένουν ιδιαίτερα, με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις, στο γεγονός ότι το ένδικο μέσο αποσκοπεί στην προστασία των «ευλόγων» συμφερόντων, απ' αυτό «προκύπτει σαφώς (...) ότι απλά εξωτερικά περιστατικά, όπως ιδίως η συμμετοχή στη διαδικασία, δεν αρκούν για να εξομοιωθεί ο προσφεύγων με τον αποδέκτη: αντίθετα, πρέπει επιπλέον να εμπίπτει ο προσφεύγων, ως προστατευόμενο πρόσωπο, στο πεδίο εφαρμογής της σχετικής διατάξεως περί ανταγωνισμού» [46]. Εν προκειμένω αυτό δεν συμβαίνει. Όπως ήδη ανέφερα, ο κανονισμός για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων δεν αποσκοπεί στην προστασία των συμφερόντων των μετόχων επιχειρήσεως που συμμετέχει σε συγκέντρωση μεταξύ επιχειρήσεων.

46. Κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου προφορική διαδικασία, ο εκπρόσωπος των αναιρεσειουσών ανέφερε ότι η κατάσταση των αναιρεσειουσών μπορεί να συγκριθεί με εκείνη των εκπροσώπων των εργαζομένων που αναφέρονται στο άρθρο 18, παράγραφος 4, του κανονισμού. Πιθανώς την παρατήρηση αυτή εμπνεύστηκε από τις δύο αποφάσεις που εξέδωσε το Πρωτοδικείο στις 27 Απριλίου 1995 και στις οποίες επρόκειτο για προσφυγές ασκηθείσες από εκπροσώπους εργαζομένων [47]. Οι προσφυγές απορρίφθηκαν και στις δύο υποθέσεις. Το Πρωτοδικείο, εντούτοις, ήταν της γνώμης ότι οι προσφεύγοντες εθίγοντο ατομικά,

44 — Αποφάσεις της 25ης Οκτωβρίου 1977, 26/76, Metro κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1977, σ. 567, σκέψη 13)· της 4ης Οκτωβρίου 1983, 191/82, Fediol κατά Επιτροπής (Συλλογή 1983, σ. 2913, σκέψεις 28 επ.)· της 28ης Ιανουαρίου 1986, 169/84, Colz Ofaz κ.λπ. (Συλλογή 1986, σ. 391, σκέψη 23). Πιο πρόσφατα, βλ. τις αποφάσεις της 18ης Μαΐου 1994, T-37/92, BEUC και NCC κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-285, σκέψη 36), και της 24ης Ιανουαρίου 1995, T-114/92, BEMIM κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-147, σκέψη 26).

45 — Βλ. τις προτάσεις μου της 17ης Σεπτεμβρίου 1992 στην υπόθεση CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής (απόφαση της 24ης Μαρτίου 1993, C-313/90, Συλλογή 1993, σ. I-1125, σ. I-1148, και ιδίως σ. I-1164).

46 — Όπ.π. (υποσημείωση 45), σ. I-1165.

47 — Υπόθεση T-96/92, CCE de la Société générale des grandes sources κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1213), και υπόθεση T-12/93, CCE de Vittel κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1247).

δεδομένου ότι οι εκπρόσωποι των εργαζομένων ρητώς αναφέρονται στο άρθρο 18, παράγραφος 4 [48]. Δεν χρειάζεται να αποφασισθεί εδώ αν πρέπει να συμφωνήσουμε μετο Πρωτοδικείο ως προς το σημείο αυτό. Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να διαπιστωθεί ότι οι μέτοχοι δεν αναφέρονται ρητώς στο άρθρο 18, παράγραφος 4, του κανονισμού και δεν διαφαίνεται κανένας άλλος λόγος για τον οποίον να μπορεί να θεωρηθεί ότι η απόφαση αφορά τις αναιρεσείουσες ατομικά.

47. Με τις δύο μόλις αναφερθείσες αποφάσεις, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι εκπρόσωποι των εργαζομένων έπρεπε, εντούτοις, να έχουν τουλάχιστον το δικαίωμα να ζητούν από τα δικαστήρια να ελέγχουν αν η Επιτροπή σεβάσθηκε το δικαίωμά τους να τύχουν ακροάσεως [49]. Εντούτοις, στην παρούσα υπόθεση αυτό δεν έχει σημασία ήδη για τον λόγο ότι η Επιτροπή έλαβε γνώση των επιχειρημάτων των αναιρεσειουσών και τα απέρριψε με έγγραφο της 31ης Ιουλίου 1992. Συνεπώς, σε κάθε περίπτωση, αποκλείεται προσβολή του δικαιώματος να τύχουν ακροάσεως.

48. Επομένως, οι αναιρεσείουσες στερούνται της απαιτουμένης ενεργητικής νομιμοποιήσεως. Συνεπώς, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

48 — Αποφάσεις CCE de la Société générale des grandes sources κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 31 και 32, και CCE de Vittel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 41 και 42.

49 — Αποφάσεις CCE de la Société générale des grandes sources κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 46, και CCE de Vittel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 59.

Επί των δύο άλλων επιχειρημάτων της Επιτροπής σχετικά με το απαράδεκτο της προσφυγής

49. Χάριν ολοκληρώσεως επιθυμώ, τελειώνοντας, να εξετάσω ακόμη, εν συντομία, τα δύο άλλα επιχειρήματα στα οποία η Επιτροπή στηρίζει την άποψή της ότι η αίτηση αναιρέσεως είναι απαράδεκτη. Η Επιτροπή διατήρησε τα εν λόγω επιχειρήματα, τα οποία αυτή ήδη είχε προβάλει κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία, για την περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο ήθελε ακυρώσει την αναιρεσιβαλλομένη απόφαση του Πρωτοδικείου.

50. Έχοντας διαφορετική άποψη από την Επιτροπή, δεν θεωρώ ότι το έγγραφο της 31ης Ιουλίου 1992 αποτελεί απλώς ενημερωτικό έγγραφο. Αντιθέτως, η Επιτροπή ανέφερε σ' αυτό ότι δεν είχε την πρόθεση να κάνει δεκτό το αίτημα των προσφευγουσών. Κατά τη γνώμη μου, σ' αυτό υπάρχει απόφαση κατά την έννοια της Συνθήκης ΕΚ.

51. Πάντως, η Επιτροπή ορθώς επισημαίνει ότι η απόφαση αυτή δεν έχει αυτοτελές περιεχόμενο αλλά επιβεβαιώνει μόνο την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 1991. Μεταξύ των διαδίκων δεν αμφισβητείται ότι η Επιτροπή εγνώριζε τη συμφωνία του 1985 κατά την έκδοση της τελευταίας αναφερθείσας αποφάσεως. Το αίτημα των αναιρεσειουσών για την επανάληψη της διαδικασίας, επομένως, δεν στηριζόταν σε ένα — για την Επιτροπή — νέο πραγματικό περιστατικό, αλλά στον ισχυρισμό ότι η Επιτροπή είχε αντιληφθεί εσφαλμένα τη συμφωνία αυτή. Από το έγγραφο της 31ης Ιουλίου 1992 φαίνεται ότι η Επιτροπή εγνώριζε την επίδικη συμφωνία, την είχε εξετάσει ήδη πριν από την έκδοση της αποφάσεως

της 19ης Δεκεμβρίου 1991 και δεν έβλεπε την ανάγκη να αποκλίνει από το αποτέλεσμα της εξετάσεως αυτής. Εντούτοις, από την πάγια νομολογία προκύπτει ότι «πράξη, με την οποία απλώς επιβεβαιώνεται προηγουμένη πράξη, δεν μπορεί να παρέχει στους ενδιαφερομένους τη δυνατότητα να θέτουν εκ νέου υπό αμφισβήτηση τη νομιμότητα της επιβεβαιωθείσας πράξεως» [50]. Ήδη για τον λόγο αυτό, η αίτηση αναιρέσεως των αναιρεσειουσών θα πρέπει να κριθεί απαράδεκτη.

52. Συνεπώς, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί. Η απόφαση σχετικά με τα δικαστικά έξοδα προκύπτει από τα άρθρα 122, 118 και 69 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

Γ — Πρόταση

53. Επομένως, προτείνω να απορριφθεί η αίτηση αναιρέσεως και να καταδικασθούν οι αναιρεσείουσες στα δικαστικά έξοδα.

50 — Απόφαση της 22ας Μαρτίου 1961, Snupat κατά Ανωτάτης Αρχής ΕΚΑΧ, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 599, και ιδίως σ. 600 (το γερμανικό κείμενο αναφέρεται εσφαλμένως στην «bestätigenden» Act (επιβεβαιωτική πράξη)· βλ., τελευταία, την απόφαση της 14ης Ιουλίου 1995, T-275/94, Groupement des cartes bancaires «CB» κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-2169, σκέψη 27.